

فهرست

- پیش‌گفتار مترجم ۷
- بخش یکم: ملت
- ملت چیست؟ ۱۳
- نوشته‌ی ارنست ژنان ۱۵
- آلزاس فرانسوی است یا آلمانی؟ ۵۳
- نوشته‌ی فوستل دو کولانژ ۵۳
- دریافت از ملت در فرانسه و در آلمان ۶۹
- نوشته‌ی ورنر روف ۶۹
- بخش دوم: حس ملی
- حس ملی ۸۵
- نوشته‌ی پی‌یر زنوون ۸۷
- بخش سوم: ناسیونالیسم
- ناسیونالیسم و ناسیونالیسم‌ها ۱۶۱
- نوشته‌ی پی‌یر زنوون ۱۶۳
- واژه‌نامه ۲۲۵
- فهرست برخی اعلام ۲۲۷

پیش‌گفتار مترجم

کتابی که در دست دارید گزیده‌ای است از چندین نوشته درباره‌ی ملت، حس ملی و ناسیونالیسم. در بخش نخست سخنرانی پرآوازه‌ی ارنست ژنان به نام «ملت چیست؟»، نامه‌ی نامدار فوستل دوکولانژ و مقاله‌ای درباره‌ی دریافت از ملت در فرانسه و در آلمان آمده است. در بخش‌های دوم و سوم به مسائل حس ملی و ناسیونالیسم پرداخته شده است.

می‌دانیم ملت به معنای نوین این واژه پدیده‌ای کم‌وبیش تازه است و در پایان سده‌ی هژدهم و به‌ویژه در سده‌های نوزدهم و بیستم، نخست در اروپا و سپس در قاره‌های دیگر پدیدار شد و شکل گرفت. پیش از این، در پهنه‌های گوناگون جغرافیایی، امپراتوری‌ها، خلافت‌ها، پادشاهی‌ها، امیرنشین‌ها و جمهوری‌ها وجود داشتند اما ملت مدرن از این‌رو یافت نمی‌شد که چنین پدیده‌ای مستلزم زایش باززایش باهمستانی به‌هم‌پیوسته هم‌چون واقعیتی سیاسی و حقوقی است که هم‌وندان آن با احساس هم‌بستگی ویژه‌ای به این آگاهی می‌رسند که به ملت خاصی تعلق دارند و لزوم تشکیل «دولت ملی» و

قدرتی از آن خود را درمی‌یابند. این واقعیت در پهنه‌ی زبان‌شناسی نیز بازتاب داشته است به گونه‌ای که واژه‌ی nation (ملت) از واژه‌ی *natio* لاتینی آمده است که معنای آن گروه انسانی هم‌تبار بوده است. در زبان فارسی نیز تا پیش از انقلاب مشروطیت واژه‌ی «ملت» به معنای امت یا پیروان دین و مذهب به کار می‌رفته است.^۱

گسست بنیادینی که مدرنیته در پهنه‌های سیاسی، اجتماعی و اقتصادی پدید آورد همانا جدایی دولت از جامعه‌ی مدنی است که پی آمد آن پیدایش فرد آزاد و رهیده از قید و بند‌های سنتی و قومی و عقیدتی جامعه‌های پیش‌مدرن شمرده می‌شود.

این جدایی زمینه‌ی پدید آمدن پیوندهایی نوین میان افراد آزاد گردید که از آن جمله و یکی از مهم‌ترین آن‌ها تعلق ملی بود که در پی آن گردهم‌آیی انسان‌ها به شکل ملت در چارچوب دولتی ملی یا دولت-ملت پدید آمد. اما ملت دو شکل متفاوت به خود گرفت، یکی ملت قومی-فرهنگی و دیگری ملت سیاسی، که به شکل‌گیری دو دریافت متفاوت از ملت نیز انجامید.^۲ ملت قومی-فرهنگی بر پایه‌ی عنصرهایی مانند نژاد، تبار، زبان، دین، فرهنگ، سرزمین و... شکل گرفت و ملت سیاسی بر پایه‌ی شهروندان برخوردار از حقوق برابر. در پهنه‌ی اندیشگی نیز نظریه‌پردازان هر یک از این دو شکل ملت رخ نمودند. با انقلاب فرانسه و در پی برچیدگی مرتبه‌های اجتماعی (اشراف، روحانیت و عوام) و مجلس‌های آنان، راه پیدایش شهروندان برخوردار از حقوق برابر و برپایی مجلس قانون‌گذاری

۱. داریوش آشوری، *دانشنامه‌ی سیاسی*، تهران: انتشارات مروارید، زیر عنوان «ملت».
۲. موريس باریبه، *مدرنیته‌ی سیاسی*، تهران: نشر آگه، ۱۳۸۳، ص ۲۱۱.

یگانه‌گشوده و ملت سیاسی زاده شد. سی‌یس^۱ نظریه‌پرداز و روحانی انقلابی، با پی‌گیری نظریه‌ی قرارداد اجتماعی ژان ژاک روسو^۲، «ملت را پیکره‌ای از شریکان» می‌شمارد که «زیر چتر قانونی همه‌گستر و یکسان برای همگان می‌زیند و نظام قانون‌گذاری و مجلس یگانه‌ای آن‌ها را نمایندگی می‌کند»^۳. بدین سان سی‌یس با تعریفی قراردادبنیاد، آزادی‌گزینش را بن‌پایه‌ی ملت می‌نهد. در برابر، نظریه‌پردازان ملت قومی-فرهنگی (هردر^۴ و به‌ویژه فیشته^۵ و دیگر رمانتیک‌های سیاسی آلمان) ملت را با نژاد، تبار، زبان، فرهنگ و خاک و خون تعریف می‌کردند.^۶ اینان این خرده را به تعریف سیاسی-یا به‌طور کلی تعریف سی‌یس از ملت-می‌گرفتند که چنین تعریفی هم انتزاعی است و هم نشانی از هویت ملی در آن یافت نمی‌شود و بیش‌تر جنبه‌ای جهان‌روا دارد تا ملی.

در نیمه‌ی دوم سده‌ی نوزدهم، مسئله‌ی یگانگی آلمان و یگانگی ایتالیا و هم‌چنین پیدایش و بالش و گسترش حس ملی در سراسر اروپا، مسئله‌ی ملی را از نو به پیش‌صحنه آورد. شکست فرانسه از آلمان در سال ۱۸۷۰ و الحاق استان‌های آلزاس-لورن^۷ فرانسه به آلمان، به این بهانه که مردم این استان‌ها از دید تبار و نژاد و زبان، ژرمنی شمرده می‌شوند، باز از نو دو تعریف ملت را از رهگذر بحث‌های اندیشه‌وران آلمانی و فرانسوی رویاروی یکدیگر نهاد.

1. Sieyès 2. Jean-Jacques Rousseau

3. Emmanuel Joseph Sieyès, *Qu'est-ce que le Tiers états*, Edition du Boucher, Paris, 1992, p. 5. 4. Herder 5. Fichte

۶. بلاندین کریژل، *درسنامه‌های فلسفه‌ی سیاسی*، تهران: فرهنگ و اندیشه، ۱۳۸۰، ص ۸۲

7. Alsace-Lorraine